

Галай О. О.,

аспірант кафедри адміністративного та конституційного права,
Навчально-науковий інститут права,
правоохоронної діяльності та психології,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0006-0326-7669

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті досліджено еволюцію правових засад інформатизації та цифровізації в Україні. Автором проведено порівняльний аналіз Конституції 1978 року УРСР та Конституції України 1996 року, виявляючи перехід від закритої радянської моделі до сучасної концепції сервісної держави.

Розглянуто роль Адміністративної реформи 1998 року та Національної програми інформатизації як фундаменту для цифрових перетворень. Особлива увага приділена новітнім інструментам, таким як портал «Дія» та Реєстр збитків, що демонструють перетворення інформаційних прав у цифрові сервіси в умовах викликів сьогодення.

***Ключові слова:** публічна влада, цифрова трансформація, інформатизація, інформаційні права, сервісна держава.*

Постановка проблеми. Сьогодні Україна активно інтегрується до європейського цивілізованого простору, що вимагає докорінного перегляду підходів до взаємодії між державою та суспільством. Традиційна модель публічного управління, успадкована від радянської системи, характеризувалася закритістю та інертністю. Сучасний етап розвитку вимагає впровадження принципів прозорості, сервісності та алгоритмічності державних процесів.

Конституція УРСР 1978 року фактично не передбачала механізмів цифрової взаємодії, що робило її морально застарілою в умовах інформаційного суспільства. Ухвалення Конституції України 1996 року заклало правовий фундамент для захисту інформаційних прав, проте стрімкий технологічний розвиток останніх десятиліть випереджає чинне конституційне регулювання. Виникає об'єктивна потреба в дослідженні того,

як саме формувався правовий зв'язок від простого доступу до інформації до сучасної концепції «держави у смартфоні».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційної відкритості та цифрової трансформації публічного управління перебувають у центрі уваги багатьох вітчизняних науковців, які досліджують різні аспекти цієї проблеми. Вагомий внесок у дослідження ролі поінформованості суспільства як чинника прогресивного розвитку та умови демократії участі зробив В. Нестерович [2]. Його праці акцентують увагу на необхідності технологічного вдосконалення засобів масової інформації та своєчасного конституційно-правового регулювання цих процесів. Питання балансу між прозорістю влади та обґрунтованим обмеженням доступу до інформації ґрунтовно аналізує В. Венгер, пропонуючи методіку оцінки рівня імплементації права на доступ до інформації в конкретних органах влади [3].

Проблематику цифрового конституціоналізму й термінологічного оновлення прав людини досліджує група науковців, серед яких М. Костицький, В. Бесчастний та Н. Кушакова-Костицька [5]. Вони наголошують на потребі конституціалізації регулювання цифрового середовища, включно з правом доступу до інтернету та захистом приватності в мережі. Своєю чергою О. Петришин та О. Гиляка пропонують авторську систему цифрових прав, що охоплює доступ до інформаційних платформ, цифрову освіту та право бути забутим [6].

Водночас Н. Бочарова зауважує на певній прогалині у вітчизняній науці, вказуючи, що тема цифровізації діяльності саме публічної влади тривалий час залишалася недостатньо дослідженою [4].

Формулювання мети. Метою статті є комплексний аналіз процесу становлення й розвитку концептуальних засад інформаційної та цифрової трансформації публічної влади в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Українська держава визначає своїм завданням належність до цивілізованого світу, вивчає і впроваджує у законодавство найкращі підходи, що розвивають концепцію демократичної правової держави. Однією з проголошених в Україні позицій є теза, що сучасна

держава та її управління не може існувати без прозорості, управлінські процеси мають бути зрозумілими, алгоритмізованими, сервісними, а суспільство має бути поінформоване і залучене у ці процеси.

Конституція УРСР (України) 1978 року не мала принципу зрозумілості (алгоритмічності) і зручності (для суспільства) державної влади як іншого важеля цифрової трансформації публічного управління. З цих міркувань Конституція України (УРСР) не заклала основу взаємодії суспільства і держави на рівному та взаємокорисному ґрунті, вона була морально застарілою вже на етапі перетворення пізнього Радянського Союзу на незалежну Україну.

Інше підґрунтя до врегулювання відносин інформаційної та цифрової держави і послуг її органів демонструє Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 року. Передусім ці питання не сформульовані у вступних засадничих статтях Конституції, що відносить їх від принципів до правил – менш значних, проте більш дієвих положень взаємин держави і суспільства. Питання інформаційних прав та прозорості державного апарату згадано у статтях 34 (свобода збирати і поширювати інформацію), 40 (право на звернення), 50 (доступ до інформації про стан довкілля), 57 (право знати свої права і обов'язки, оприлюднення законодавства), 69 (форми безпосередньої демократії) та в низці інших, які визначають перетин прав людини із завданнями державної влади.

Іншим актуальним підходом Конституції України 1996 року є оперування терміном «інформація» не лише в контексті доступу до неї, але у сенсі захисту інформаційної безпеки: у приватному і державницькому розумінні. Так, неприпустимість втручання в особисте життя і поширення недостовірної та персональної інформації, захист інформації в інтересах національної безпеки вміщені у статтях 31, 32, 34 Конституції України [1]. З нашої точки зору, саме цей підхід є своєрідним містком до концепції цифровізації, коли інформація сортується за різними видами доступності та обмеження і натякає державному апарату на розумному сортуванні, що подає інформацію відкрито щодо необмежувальних сфер державного і

суспільного життя, проте захищено у чутливих аспектах функціонування особи й держави.

Професор В. Нестерович зазначає, що поінформованість суспільства є одним з основних чинників його прогресивного розвитку, невід'ємною умовою демократії участі та важливою передумовою діяльності органів державної влади. Забезпечення громадян, їх об'єднань та органів державної влади інформацією, яка необхідна для реалізації ними своїх функцій, здійснюється, з одного боку, шляхом постійного технологічного вдосконалення діяльності засобів масової інформації, а з іншого – завдяки своєчасному конституційно-правовому регулюванню засад цього процесу [2, с. 69].

Науковець В. Венгер своєю чергою зазначає можливість дослідження й оцінки додержання балансу інформаційної прозорості та обґрунтованого обмеження доступу до інформації: «Поєднання зазначених елементів (вимог) принципу прозорості дає можливість всебічного та повного аналізу рівня імплементації та забезпечення у кожному органі одного з невід'ємних прав людини – права на доступ до інформації» [3].

На відміну від інформаційних прав і концепції інформаційної відкритості, питання цифровізації діяльності та інформатизації у Конституції України 1996 року прямо не згадується. Деякі ознаки цієї концепції можна прослідкувати лише в офіційних та авторських тлумаченнях. Н. Бочарова, наприклад, зазначає, що у вітчизняній конституціоналістиці тема цифровізації діяльності публічної влади взагалі не досліджувалася [4, с. 76].

На думку М. Костицького, В. Бесчастного, Н. Кушакової-Костицької, сучасне функціонування суспільних відносин зумовлює конституціоналізацію регулювання цифрового середовища та відповідних прав, зокрема права на цифрову інформацію, на належний судовий процес онлайн, доступу до інтернету, захисту даних і приватність особи в інтернеті. Унаслідок реалізації таких соціально орієнтованих проєктів, як «держава у смартфоні» (й, відповідно, існування «людини в цифрі»), виникає потреба в урегулюванні на конституційно-правовому рівні нових відносин між державою та приватним

сектором, що зумовлює розвиток і вплив на ці сфери цифрового конституціоналізму. Сьогодні відбувається термінологічне заміщення понять прав людини, пов'язаних з технологічним прогресом [5, с. 21–22].

Дослідники О. Петришин та О. Гиляка наводять власне бачення системи цифрових прав: право на доступ до інформації; право на доступ до інформаційних платформ і технологій; право на захист персональних даних (особистих і біометричних); право на свободу зібрань та об'єднань онлайн; право на цифрову освіту та доступ до цифрових знань; права, пов'язані із захистом генетичної інформації; права на участь в обороті майна в цифровій сфері; право бути забутим; можливість реалізації особистих, соціальних, економічних, політичних і культурних прав на основі нових технологічних платформ [6, с. 23].

Важливим джерелом для розуміння того, як формувався фундамент реформ публічного управління, є комплексна адміністративна реформа, проголошена Указом Президента України 1998 року. Аналіз концепції реформи дозволяє зробити висновок про суттєвий концепт сервісності – спрямованості реформи на реальне втілення запитів та потреб суспільства і окремих людей. У цій зручності можна відслідкувати інформаційну трансформацію діяльності публічного управління і деякі перші прояви цифрової трансформації.

Говорячи про методи роботи, що передбачають оброблення й використання великих масштабів інформації, у Концепції кілька разів згадується аналітична й аналітично-консультаційна робота: Секретаріат Кабінету Міністрів складається з підрозділів, що інформаційно-аналітично обслуговують урядові комітети; Міністерство надає аналітико-консультативну допомогу міністру [7].

Зазначене прямо свідчить про необхідність алгоритмізації та автоматизації на єдиних засадах численних управлінських рішень публічного управління, що передбачає суттєву інформатизацію, а в подальшому і цифровізацію робочих процесів. І так прослідковуються перші прояви інформаційної та цифрової трансформації публічного управління за документом 1998 року, у якому ці терміни ще прямо не згадуються.

Майже в той самий час ухвалили першу національну програму про інформатизацію публічного управління – Концепцію Національної програми інформатизації [8]. Однією з ключових цілей ухвалення цієї програми було проголошено розширення і зростання якості інформаційної діяльності органів влади, завдання інформатизації публічної влади були згруповані в різних сферах та було закладено основи інформаційної безпеки.

Сьогодні ми можемо констатувати, що завдання, визначені цією концепцією, не були повною мірою реалізовані. Адже модернізація інформаційно-діджитальної складової публічного управління дала системні результати з різними реформами, відкладеними у часі, зокрема децентралізація та оцифрування адміністративних послуг, цифровізація, систематизація та розширення сервісності державних реєстрів, зрештою система безпосередніх публічних послуг через портал «Дія».

Нині в Україні наявна низка чинних програмних документів, які порушують окремі питання діджиталізації публічної влади, серед яких: Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р [9]; Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р [10]; Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р [11]; Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021 [12]; Реєстр збитків для України, розроблений спільно українською владою та міжнародними організаціями у 2023 році (зважаючи на численність збитків, що завдаються українцям під час війни, його одразу вирішили створювати в цифровому вигляді) [13].

Висновки. Отже, на підставі проведеного дослідження нами сформовано такі висновки:

1. Перші зобов'язання українських органів публічної влади діяти у відкритий та інформаційно зручний спосіб щодо інтересів отримувачів її послуг ми виділили у виправленій Конституції УРСР 1978 року, з якою Україна здобула свою

незалежність. Зазначений Основний закон дещо порушує питання інформованості суспільства і громадян про обставини, що відомі державній владі (фактично лише за спеціальним зверненням), проте жодним чином не порушує питання інформативності (прозорості, транспарентності, підзвітності суспільству) як сталої засади ефективного публічного управління й основи залученості у публічно-владні процеси. Аналогічно Конституція УРСР (України) 1978 року не має принципу зрозумілості (алгоритмічності) і зручності (для суспільства) державної влади як іншого важеля цифрової трансформації публічного управління.

2. Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 року, замість підходу народної держави (держава – це народ) за останньою радянською Конституцією, закріплює засаду, яку можна визначити як «держава діє через державні органи (апарат) окремо від народу, проте в інтересах народу (народ як єдиний носій державної влади, соціальна держава) і підзвітно до населення». Саме цей підхід є своєрідним містком до концепції цифровізації, коли інформація сортується за різними видами доступності та обмеження і натякає державному апарату на розумному сортуванні, що подає інформацію відкрито стосовно необмежувальних сфер державного і суспільного життя, проте захищено у чутливих аспектах функціонування особи і держави.

3. У Концепції адміністративної реформи 1998 року завдання розбудови інформаційно відкритої, ефективної і зручної влади з позицій отримувачів її послуг закладено ще у преамбулі: метою є формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національним інтересам.

Аналіз концепції реформи дозволяє зробити висновок про суттєвий концепт сервісності – спрямованості адміністративної реформи зразка 1998 року на реальне втілення запитів та потреб суспільства і окремих людей. У цій зручності ми бачимо інформаційну трансформацію діяльності публічного управління і припускаємо деякі перші прояви цифрової трансформації. Прямо не згадувані у Концепції адміністративної реформи в

Україні 1998 року завдання інформатизації та цифрової трансформації державного апарату присутні там як передумови тих змін у публічному управлінні, без яких неможливо досягти тієї модернізації публічної влади, яка передбачена Концепцією.

4. Ухвалена того самого 1998 року Концепція Національної програми інформатизації заклала завдання розширення і зростання якості інформаційної діяльності органів влади, але завдання, визначені цією концепцією, не були повною мірою реалізовані, адже модернізація інформаційно-діджитальної складової публічного управління дала системні результати з різними реформами, відкладеними у часі, зокрема децентралізації та оцифрування адміністративних послуг, цифровізації, систематизації та розширення сервісності державних реєстрів, зрештою системи безпосередніх публічних послуг через портал «Дія».

5. На сьогоднішньому етапі в Україні діють одночасно група програмних документів, які порушують питання діджиталізації публічної влади, зокрема: Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні 2020 р., Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні 2020 р., Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року 2019 р., Стратегія кібербезпеки України 2021 р., кожна з яких деталізує завдання державної влади в окреслених питаннях інформаційної та цифрової трансформації.

Серед найбільш модернових засадничих актів, які Україна реалізувала в новітній історії, уже в період поточних обставин протидії російській збройній агресії низка стосується інформатизації та діджиталізації діяльності органів влади. Такими є підписання Декларації про майбутнє інтернету у 2022 році, запуск у 2023 році онлайн-Реєстру збитків для України, подальша розбудова інноваційного цифрового порталу публічних сервісів «Дія».

6. На нашу думку, прослідковується спорідненість категорій інформаційної та цифрової діяльності органів влади, а саме: 1) обидві категорії спрямовані на впровадження науково-технічного прогресу; 2) стартові чинники цих змін саме в Україні засновані на необхідності подолати владну інертність,

залишки радянського мислення державного апарату, закріпити світові тренди прозорості держави та її взаємодії із суспільством, створити сучасну філософію підзвітної і сервісної (зручної) держави; 3) у суспільстві інформаційної та цифрової революцій ці засади перетворюються на категорії інформаційної та цифрової трансформації влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
2. Нестерович В. Ф. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державної влади як передумова утвердження демократії участі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2 (12). С. 67–76.
3. Венгер В. М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 79–84.
4. Бочарова Н. В. Цифровий конституціоналізм в сучасному інформаційному суспільстві. *Соціальний калейдоскоп*. 2022. Вип. 1. С. 74–84.
5. Костицький М. В., Бесчастний В. М., Кушакова-Костицька Н. В. Цифровий конституціоналізм: нова парадигма та перспективи розвитку в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2 (24). С. 9–25.
6. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 1. С. 17–35.
7. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
8. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
9. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 918-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).

10. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).

11. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2026).

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 02.02.2026).

13. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine. Resolution № A/RES/ES-11/5, adopted by the General Assembly UN on 14.11.2022. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3994481?ln=en> (дата звернення: 02.02.2026).

Halai O.,

Postgraduate student of the Department
of Administrative and Constitutional Law,
Educational and Scientific Institute of Law,
Law Enforcement Activities and Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0009-0006-0326-7669

HISTORICAL AND LEGAL STAGES OF THE FORMATION OF THE CONCEPT OF INFORMATION AND DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC POWER IN UKRAINE

The article describes the history and development of the concept of digital government in Ukraine. The author explains how the country moved from old soviet rules to a modern democratic system. Analysis of the 1978 Constitution of the Ukrainian SSR and the 1996 Constitution of Ukraine. The 1978 Constitution did not have rules about transparency or making government services easy for citizens. It was a closed system.

However, the 1996 Constitution changed many things. It introduced important rights, such as the right to find and share information and the right to know your own rights. The author argues that these articles created a "bridge" to modern digitalization. They started the process of sorting information into what is public and what must be protected for national security or personal privacy.

A major part of the article focuses on the 1998 Administrative reform. This reform was very important because it introduced the idea of "service". It said that the main goal of the government is to serve the people and their needs. Even though

the word "digital" was not common then, the reform talked about using big amounts of information and analytical work. This was the first step toward the digital transformation we see today.

The article also looks at the National program of informatization and more recent documents. Ukraine uses modern technology like the "Diia" portal and the "State in a Smartphone" project. These tools show that the government is becoming more open and efficient. The author also mentions new strategies for artificial intelligence and cyber security. In conclusion, the article says that digital transformation helps Ukraine overcome old ways of thinking and build a better, more transparent state for everyone.

Key words: public power, digital transformation, informatization, information rights, service state.

References

1. Ukraine (1996), *Constitution of Ukraine*: Law of Ukraine No. 254k/96-VR of 28 June 1996, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 02 February 2026).
2. Nesterovych, V. F. (2016), "Principles of openness and transparency in the activities of public authorities as a prerequisite for the establishment of participatory democracy", *Philosophical and Methodological Problems of Law*, No. 2 (12), pp. 67–76.
3. Venher, V. M. (2017), "Transparency as a principle of activity of public authorities", *NaUKMA Research Papers. Law*, Vol. 200, pp. 79–84.
4. Bocharova, N. V. (2022), "Digital constitutionalism in the modern information society", *Social Kaleidoscope*, Iss. 1, pp. 74–84.
5. Kostytskyi, M. V., Beschastnyi, V. M. and Kushakova-Kostytska, N. V. (2022), "Digital constitutionalism: a new paradigm and prospects for development in Ukraine", *Philosophical and Methodological Problems of Law*, No. 2 (24), pp. 9–25.
6. Petryshyn, O. V. and Hyliaka, O. S. (2021), "Human rights in the digital age: challenges, threats and prospects", *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, Vol. 28, No. 1, pp. 17–35.
7. Ukraine (1998), *On measures to implement the Concept of administrative reform in Ukraine*: Decree of the President of Ukraine dated 22 July 1998 No. 810/98, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text> (accessed 02 February 2026).
8. Ukraine (1998), *On the Concept of the National Informatization Program*: Law of Ukraine dated 4 February 1998 No. 75/98-VR, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 02 February 2026).

9. Ukraine (2016), *On approval of the Concept for the development of the electronic services system in Ukraine* : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 16 November 2016 No. 918-r, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (accessed 02 February 2026).

10. Ukraine (2020), *On approval of the Concept for the development of artificial intelligence in Ukraine* : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 2 December 2020 No. 1556-r, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (accessed 02 February 2026).

11. Ukraine (2019), *On approval of the Strategy for the development of innovation activity until 2030* : Order of the Cabinet of Ministers Ukraine dated 10 July 2019 No. 526-r, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (accessed 02 February 2026).

12. Ukraine (2021), *On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the Cybersecurity Strategy of Ukraine" of 14 May 2021*, Decree of the President of Ukraine dated 26 August 2021 No. 447/2021, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (accessed 02 February 2026).

13. United Nations General Assembly (2022), *Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine*, Resolution A/RES/ES-11/5, United Nations, New York, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3994481> (accessed 02 February 2026).

Дата першого надходження статті до видання: 10.02.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.04.2026.